

Stichting Managing Public Space werkt aan verwetenschappelijking van beheer

Beheer vervult sleutelpositie in grote maatschappelijke opgaven

Ontwikkelingen op het gebied van economie, ruimtelijke ordening, gezondheid, technologie, sociale cohesie en klimaat hebben grote impact op de openbare ruimte en haar gebruikers. Beheerders van die openbare ruimte zijn uitvoeringsgericht, hebben verbinding met vrijwel alle actuele beleidsthema's en gaan over forse budgetten, tenminste 15 miljard euro per jaar over heel Nederland. De openbare ruimte heeft geen oneindige levensduur, technisch noch maatschappelijk en economisch. Veel objecten zijn aangelegd in de jaren vijftig, zestig en zeventig van de vorige eeuw en zijn nu toe aan vervanging en daarmee vernieuwing. Nu is hét moment om de openbare ruimte te upgraden naar de behoeften van deze tijd. Beheren wordt het nieuwe ontwikkelen.

Beheer de toekomst

Assetmanagement is van oudsher een technisch vakgebied, dat draait om risico-beheersing, normen en kostenbeheersing. De openbare ruimte moet schoon, veilig en onderhouden zijn. Wiebe Oosterhoff, strategisch adviseur van de gemeente Rotterdam, maakte in 2016, toen hij nog bij de gemeente Almere werkte, de overstap van stadsontwikkeling naar stadsbeheer. Een aantal zaken viel hem toen op en dat resulteerde in 2018 in de publicatie 'Stadsver-

Wiebe Oosterhoff, strategisch adviseur van de gemeente Rotterdam: “De werelden van ontwerp en beheer zijn nu nog te veel versnipperd en binnen het beheer zelf is er ook nog sprake van te veel versnippering.”

nieuwers – De toekomst van het beheer in Nederland’. Daarin wordt geconcludeerd dat:

- de beheerwereld nauwelijks strategisch vermogen en politiek bewustzijn heeft;
- er geen integrale opleiding voor beheer is in Nederland;
- veel kennis over beheer versnipperd zit over allerlei domeinen, zoals openbare ruimte en infrastructuur (CROW en WOW), ondergrond (COB), riolering (RIONED), groen (heel veel organisaties) en verlichting (NSVV).

Oosterhoff licht toe: “Bij het beheer van openbare ruimte ontbreekt het aan integraliteit in denken én organiseren. De waarden- en menskant ontbreekt nog vaak in de toepassing van assetmanagement. Daardoor wordt er ook onvoldoende op gestuurd. Het probleem is echter wel dat er grote uitdagingen liggen voor het publieke domein, waar de waarden- en menskant een belangrijke rol spelen. Denk aan de transities op het gebied van duurzaamheid, zoals energietransitie, klimaatadaptatie, biodiversiteit, circulaire economie en mobiliteit. Beheerders kunnen door hun vakmanschap en uitvoeringsmiddelen bij uitstek een centrale rol spelen in de vervangings- en transitieopgaven. De beheerder kan fungeren als schakel tussen de ‘oude vak-

gebieden’ gebiedsontwikkeling en dagelijks beheer en onderhoud, als ruimtelijk vertaler van de opgaven die het gevolg zijn van nieuwe ontwikkelingen en als vertegenwoordiger van het collectieve denkbeeld.”

Deze visie op beheer komt voort uit de opgaven waar de beheerders van gemeentelijke openbare ruimten voor staan, maar geldt in principe ook voor andere vormen van beheer, zoals van Rijks- en provinciale infrastructuur. Mozafar Saïd, adviseur openbare ruimte bij de gemeente Rotterdam: “Wij moeten van risicogestuurd naar waardengestuurd beheer, omdat de transitieopgaven te groot en te complex zijn. Bestaande openbare ruimtes moeten worden getransformeerd naar de toekomst. Dat is niet vergelijkbaar met nieuwbouwprojecten. Dit kan niet zonder de gebruiker daarin centraal te stellen.”

Laboratorium Belevingsgestuurd Beheer

Sinds eind 2016 is er een samenwerkingsverband van gemeenten dat aandacht vraagt voor de veranderende rol van de beheerder van de openbare ruimte, gericht op het mede vorm en inhoud geven aan ruimtelijke transitie. Dit samenwerkingsverband heet ‘Kopgroep Beheer’ en telt nu tien gemeenten. De Kopgroep Beheer wil met concrete acties de positie van het beheer bij ruimtelijke transformatieopgaven versterken. Een van de initiatieven is het opzetten van een Laboratorium Belevingsgestuurd Beheer. Bij een inventa-

risatie onder gemeenten bleek dat elke gemeente in de openbare ruimte werkt met de technische en beeldkwaliteitsnormen van CROW (kennisplatform voor infrastructuur en mobiliteit in de fysieke leefomgeving) en ook aandacht heeft voor wat mensen van de openbare ruimte vinden. Iedere gemeente doet dat echter op een andere manier en heeft bovendien een andere definitie van beleving. Om daar verandering in te brengen en het systematisch op te pakken, kwam de Kopgroep met het idee voor dat laboratorium.

Het Laboratorium Belevingsgestuurd Beheer heeft twee parallele sporen, legt Oosterhoff uit. “Bij het eerste spoor gaat het om het ontwikkelen van een theoretisch wetenschappelijk kader. Daarbij speelt de Rijksuniversiteit Groningen in samenwerking met Wageningen University & Research een belangrijke rol. Het tweede (praktijk)spoor richt zich op het huis-aan-huis meten van de beleving en tevredenheid van bewoners met het dagelijks beheer van de openbare ruimte in hun woonomgeving, gekoppeld aan interventies in het beheer. Dit om meer concrete handvatten te ontwikkelen binnen het kader van CROW voor belevingsgestuurd beheer. Daarom hebben de Kopgroep Beheer en CROW met hulp van de

Mozafar Saïd, adviseur openbare ruimte bij de gemeente Rotterdam: “Het is hoog tijd voor een integrale, wetenschappelijke benadering.”

Waterberging in Zomerhofkwartier Rotterdam. (Foto: Roel Dijkstra)

MPS werkt samen met Wageningen University & Research (WUR) voor onderwijs en onderzoek. Dat heeft inmiddels geresulteerd in wetenschappelijke publicaties en mastercursussen voor professionals in het beheer én masterstudenten. Het leidt tot interessante inzichten, omdat praktijk en theorie elkaar versterken. Saïd: “Overkoepelend heeft Managing Public Space echter nog een groter doel. Een nieuwe lichting beheerders opleiden, want die mensen zijn hard nodig.” Komend voorjaar starten twee MPS-cursussen.

genoemde universiteiten een vierjarig laboratorium gestart om in zeven woonbuurten in Groningen, Almere, Leiden, Zoetermeer, Zwolle, Haarlem en Rotterdam te onderzoeken hoe de beleving van inwoners en het dagelijks beheer elkaar beïnvloeden.”

In het laboratorium worden in de gekozen woonbuurten vier jaar lang metingen gedaan, in eerste instantie vooral gericht op groen- en veiligheidsbeleving. Vervolgens wordt gekeken wat er gebeurt als het beheer wordt aangepast. “Dit kan door andere beheermaatregelen, maar ook door bijvoorbeeld de zichtbaarheid van beheerploegen aan te passen, of de communicatie. Het jaar erop kijk je welk effect dat heeft gehad op de beleving”, vertelt Oosterhoff. Bij de selectie wordt gezocht naar zo doorsnee mogelijke woonbuurten, met zo min mogelijk externe invloeden. Buurten waar ook geen groot onderhoud plaatsvindt. “We komen uit op een aantal hofjeswijken uit de jaren zeventig, een aantal wijken met rijtjeswoningen uit de jaren tachtig en negentig, en een aantal jaren-twintig grondgebonden woonbuurten.” Bij het onderwerp ‘Belevingsgestuurd beheer’ moeten tegelijkertijd een aantal (meer wetenschappelijke) vragen worden beant-

woord. Zoals: wat houdt het begrip in, heeft beleving alleen te maken met tevredenheid of gaat het om meer? Een andere vraag gaat over factoren die de mening over een openbare ruimte kunnen beïnvloeden. In alle buurten worden eerst nulmetingen gedaan. Daarna wordt daarop gevarieerd met interventies. Saïd: “Dit onderzoek produceert zoveel empirische data dat het kan leiden tot een wetenschappelijk voorstel.”

Onderwijs, onderzoek en masterclasses

Het ontbreken van een wetenschappelijke opleiding voor beheer heeft in 2020 geleid tot de oprichting van de stichting Managing Public Space (MPS). De Kopgroep Beheer en iAMPro (kennisportaal voor assetmanagement van de infrastructuur) stonden aan de wieg van MPS. Het doel is de wetenschappelijke basis van het beheer van openbare ruimte én infrastructuur te versterken en de wereld van beheer met de wetenschappelijke wereld te verbinden. De opdracht is om vanuit een integrale visie te kijken naar beheer, fundamenteel onderzoek te doen en wetenschappelijk onderwijs aan te bieden.

Om de uitwisseling tussen wetenschappers en beheerders te stimuleren, stelt MPS elk jaar een complex behevraagstuk centraal waarop wetenschappers reflecteren. Dat was in 2021 circulair beheer, in 2022 belevingsgestuurd beheer en in 2023 maatschappelijk beheer. Het onderwerp voor de masterclasses wordt elk jaar door de sponsors van MPS gekozen. Organisaties kunnen daartoe een complex behevraagstuk voorleggen en pitchen aan de andere sponsors, waarna een nieuw thema wordt gekozen. De masterclasses worden in het najaar kosteloos aangeboden aan belangstellenden. Daarbij reflecteren wetenschappers vanuit verschillende

‘Er is meer wetenschappelijke kennis nodig voor het toekomstige beheer’

‘Van risicogestuurd naar belevingsgestuurd beheer’

disciplines over het ingediende vraagstuk. Die masterclasses eindigen in een slotdebat en een publicatie. Op 17 januari 2024 vindt het slotdebat plaats voor de masterclasses over maatschappelijk beheer.

Waardenperspectief en integraliteit van beheer

MPS en WUR zijn momenteel bezig met de sollicitatieprocedure voor een hoogleraar MPS. Hij of zij zal een belangrijke rol vervullen in het uitbouwen van het activiteiten-, onderzoeks- en onderwijsprogramma en de financiering daarvan. Ook zal de hoogleraar zorg moeten dragen voor een verbreding van het vakgebied beheer binnen de wetenschappelijke wereld. De stichting MPS heeft een internationaal wetenschappelijk netwerk en een PhD-netwerk opge-

richt. Inmiddels zijn er twee promovendi bezig met hun MPS-onderzoek, Eva Duivenvoorden en Mozafar Said. Dat gaat over fundamentele vragen over hoe toekomstbestendig beheer van de openbare ruimte eruit kan zien. Het eerste onderzoek (van Duivenvoorden) focust zich op het sturen van beheer vanuit een waardenperspectief.

Het tweede onderzoek (van Säid) gaat erover hoe integraal coördineren van beheer een meer klimaatadaptieve openbare ruimte mogelijk kan maken. Said: “Veel in beheer is vastgelegd in protocollen. Maar onderwerpen worden steeds complexer, waardoor factoren als governance, data en tijd/ritmes een steeds grotere rol gaan spelen. De wetenschap kan hier veel breder en anders naar kijken vanuit verschillende

invalshoeken.” Een mooi voorbeeld over governance is de woningopgave. Verstedelijking en verdichting leiden tot de bouw van torenflats. Die zorgen voor een roep om meer groen. Dat gaat ten koste van verkeersruimte, water en pleinen. Tegelijkertijd heeft beheer onder meer een opgave in rioolvervangings- en klimaatadaptatie. Of er in de ondergrond wel/geen ruimte is om te kunnen anticiperen op nieuwe buizen voor een warmtenet, is dan bijvoorbeeld de vraag. Said: “Bij een sectorale aanpak ben je dus continu bezig met het maken van bypasses. Het is hoog tijd voor een integrale, wetenschappelijke benadering.” Oosterhoff: “Als de studie beheer voldoende is verankerd in de onderwijspiramide van universiteiten en hogescholen, kan MPS wat mij betreft worden opgeheven. Daarnaast hoop ik dat er één organisatie komt in Nederland die zich met de veranderingsopgaven in de openbare ruimte gaat bezighouden. De werelden van ontwerp en beheer zijn nu nog te veel versnipperd en binnen het beheer zelf is er ook nog sprake van te veel versnippering.”

Meer informatie

www.managingpublicspace.com

‘Beheer is het nieuwe ontwikkelen’

Werkzaamheden in drukke ondergrond. (Foto: Peter Schmidt)

Aanleg strand Rijnhaven Rotterdam. (Foto: Joep Boute)

